ภาวะหลังสมัยใหม่ในการสื่อสารด้วยการแต่งหน้าของตัวละครเอก ในละครเรื่อง “ล่า” *

POSTMODERN CONDITION IN COMMUNICATION THROUGH CHARACTER MAKEUP IN DRAMA “LAH” (HUNT)

กฤษณ์ คำนนท์
Krit Kamnon
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Sisaket Rajabhat University
E-mail: web_webmaz@live.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์จากการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในฐานะเป็นตัวสื่อและตัวสาร และวิธีการประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ผลการศึกษาพบว่า การแต่งหน้าได้ทำให้สื่อประเภทหนึ่งกลายไปเป็นสารในสื่ออีกประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ภาวะหลังสมัยใหม่ได้มีผลต่อการสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละคร 6 มิติ คือ 1. การสร้างความหมายตามแนวทางสัญญวิทยาด้วยการใช้สัญลักษณ์และความเป็นคู่ตรงข้าม 2. สัมพันธบทในลักษณะของการทิ้งร่องรอยที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนและการอ้างอิงถึงโดยอ้อมที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างไม่ชัดเจน 3. การผลิตซ้ำ ได้ผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้วยการแต่งหน้าของตัวละครที่มีระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน 4. การยุบรวมความหมาย เป็นการยุบความหมายระหว่างความเป็นมธุสรและความเป็นตัวละครอื่น ๆ และการยุบรวมความหมายระหว่างโลกแห่งความจริงและโลกแห่งจินตนาการ 5. การปะติดปะต่อ เป็นการปะติดปะต่อในการแต่งหน้าระหว่างโครงสร้างของการแต่งหน้าและองค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะ และการปะติดปะต่อระหว่างการแต่งหน้า ทรงผม เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ และ 6. การรื้อสร้างความหมาย ได้แสดงให้เห็นถึงตัวตนของการสื่อสารจากผู้ทำการสื่อสารที่สามารถสื่อความหมายได้ตามสถานภาพ บทบาท และบริบทที่แตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: หลังสมัยใหม่; การสื่อสาร; การแต่งหน้า; ตัวละครเอก; ละครโทรทัศน์

---

*Received August 2, 2021; Revised August 17, 2021; Accepted August 24, 2021

Abstract

This article aimed to analyze features of correlation and signification through makeup of character “Matusorn” in drama “Lah” (Hunt). The study revealed that makeup transformed former media into another message in recent media and the condition in postmodern influencing meaning in 6 dimensions including 1) makeup signification through semiology using symbol and using binary opposition 2) intertextuality using trace to show more explicit intertextuality and using allusion to show implicit intertextuality 3) reproduction of representative image that included various intensity 4) implosion of meaning was consisted of implosion of Matusorn and other characters and implosion of reality and imagination 5) collage of makeup between structure of makeup and basic composition of arts and collage of makeup, hair style, costume and ornament and 6) deconstruction to show self of communication from senders for meaning in different status, role and context.

Keywords: postmodern; communication; makeup; protagonist; TV drama

บทนำ

ละครโทรทัศน์เรื่องล่า พ.ศ. 2560 เป็นหนึ่งในละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาความรุนแรงเพื่อสะท้อน ปัญหาสังคมซึ่งครั้งนี้เป็นการกลับมาของละครเรื่องล่าในครั้งที่ 3 ล่าฉายครั้งแรกเมื่อปี 2520 ในรูปแบบภาพยนตร์ ในปี 2537 ครั้งที่ 2 ได้นำกลับมาสร้างใหม่เป็นรูปแบบละครโทรทัศน์ และกลับมาสร้างใหม่ล่าสุดในปี 2560 ซึ่งการนำละครเรื่องล่ากลับมาสร้างใหม่ (Remake) โดยที่เนื้อเรื่องหลักยังคงเดิม แต่ผู้จัดได้เพิ่มฉากความรุนแรงที่มีความรุนแรงกว่าเดิม เนื้อหาความรุนแรงสะท้อนให้เห็น ปัญหาในสังคมที่มีมาอย่างช้านานและยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาการข่มขืน การฆาตกรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหากฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว และปัญหาความไม่เท่า เทียมของเพศชายหญิง (วิรยาพร กมลธรรม, 2560)

สิ่งที่น่าสนใจในกระบวนการสื่อสารนอกเหนือจากเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นปัญหาทางสังคมแล้ว คือ ลักษณะการแต่งหน้าของตัวละครเอกในเรื่อง คือ “มธุสร” ที่มีการใช้การแต่งหน้าเพื่อสื่อสารความหมายให้แก่ตัวละครภายในบริบทที่แตกต่างกันออกไปถึง 9 ลักษณะ ที่ถือเป็นลักษณะของการใช้สื่อที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัลหรือยุคหลังสมัยใหม่ในลักษณะของการหลอมรวมสื่อหลายประเภทเข้าด้วยกันซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาของ

เทคโนโลยี เนื่องด้วยการแต่งหน้าเป็นการสื่อสารที่มีฐานะเป็นตัวสื่ออย่างหนึ่งที่สามารถช่วยขยายและเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ของมนุษย์ให้กว้างขวางออกไป ดังเช่นที่ McLuhan (1964) (อ้างถึงใน นิธิดา แสงสิงแก้ว และนันทิยา ดวงภุมเมศ, 2563) กล่าวว่า “สื่อคือสาร” (the medium is the message) หมายถึง รูปแบบใหม่ของสื่อสามารถเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การเรียนรู้ของมนุษย์ รวมทั้งส่งอิทธิพลต่อการรับรู้และความเข้าใจได้

ดังนั้นจากปรากฏการณ์การด้านการสื่อสารเกี่ยวกับการแต่งหน้าของตัวละครเอกในเรื่อง “ล่า” ซึ่งมีลักษณะตัวสื่อที่มีอิทธิพลเหนือตัวสารและสามารถสร้างประสบการณ์ให้แก่ผู้รับสารได้ บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์จากการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ที่มีฐานะเป็นตัวสื่อและตัวสาร และวิธีการประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัลหรือยุคหลังสมัยใหม่ โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดสื่อก็คือสารของสำนักกำหนดนิยมทางเทคโนโลยี และแนวคิดหลังสมัยใหม่ที่มีบทบาทต่อการประกอบสร้างความหมายของตัวละครเอกในละครเรื่อง “ล่า”

สื่อ Vs สาร: การสลับเปลี่ยนบทบาทในการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า”

1. การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในฐานะ “ตัวสื่อ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้นิยามไว้ว่า สื่อ หมายถึง (1) (กริยา) ติดต่อให้ถึงกัน เช่น สื่อความหมาย ชักนำให้รู้จักกัน (2) ผู้หรือสิ่งที่ติดต่อให้ถึงกันหรือชักนำให้รู้จักกัน เช่น เขาใช้จดหมายเป็นสื่อติดต่อกัน กุหลาบแดงเป็นสื่อของความรัก เรียกผู้ที่ทำหน้าที่ชักนำเพื่อให้ชายหญิงได้แต่งงานกันว่า พ่อสื่อ หรือแม่สื่อ และ (3) (ศิลปะ) วัสดุต่าง ๆ ที่นำมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ให้มีความหมายตามแนวคิด ซึ่งศิลปินประสงค์แสดงออกเช่นนั้น เช่น สื่อผสม

ในกระบวนการสื่อสารด้วยการแต่งหน้าจำเป็นต้องอาศัยใบหน้าของคนถือเป็นตัวสื่อ (Medium) และเมื่อเกิดการแต่งหน้าซึ่งการแต่งหน้าจะมีฐานะเป็นสื่อ (Media) อีกประเภทหนึ่งที่ทับซ้อนอยู่กับสื่อใบหน้าของคน ทั้งนี้สื่อแต่ละประเภทจะมีคุณลักษณะและธรรมชาติของสื่อที่แตกต่างกันออกไป McLuhan (1964) ได้ใช้เกณฑ์ในการจำแนกคุณลักษณะของสื่อจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร (Audience’s participation) คือ 1. สื่อร้อน (hot media) มีลักษณะที่ให้รายละเอียดมาก จินตนาการมาก ผู้รับสารจะเพิ่มเติมข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมได้น้อย และ 2. สื่อเย็น (cool media) มีลักษณะที่ให้รายละเอียดน้อย จินตนาการน้อย ผู้รับสารจะเพิ่มเติมข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมได้มาก

เมื่อใช้เกณฑ์ดังกล่าวจึงพบว่า การแต่งหน้าของตัวละคร “มธุสร” ที่สวมบทบาทเป็นตัวละครรุ้ง, ยายรัตน์, คุณนายรัศมี ชลงามแก้ว, ริต้า (Rita Nakyean) และริท มีคุณลักษณะเป็นสื่อร้อนมาก โดยการแต่งหน้าเป็นตัวสื่อที่มีคุณลักษณะที่ให้รายละเอียดสูง (high definition) ซึ่งผู้รับสารได้ถูกเติมเต็มข้อมูลอย่างมากมาย และตัวสื่อไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้รับสารแสดงความคิดเห็นหรือจินตนาการเพิ่มเติมได้เลย เมื่อพินิจแล้วพบว่าการแต่งหน้าดังกล่าวมีลักษณะเป็นการแต่งหน้าด้วยเทคนิคพิเศษ (Special Effects Makeup) ทว่าการแต่งหน้าของตัวละคร “มธุสร” ที่สวมบทบาทเป็นตัวละครมธุสร, รูทเบียร์, แพทย์และพยาบาล มีคุณลักษณะเป็นสื่อร้อนน้อย โดยเป็นสื่อที่มีคุณลักษณะที่ผู้รับสารได้ถูกเติมเต็มข้อมูลอย่างมากและเปิดโอกาสให้ผู้รับสารสอดแทรกจินตนาการเพิ่มเติมได้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องด้วยการแต่งหน้ามีลักษณะเป็นการแต่งหน้าเพื่อแสดงบุคลิกลักษณะ (Character Makeup) ทั้งนี้ต้องพิจารณาบริบท คือ สถานการณ์ที่กำหนดความหมายของการแต่งหน้าตัวละครร่วมด้วยเสมอ โดยการแต่งหน้าของตัวละครต่าง ๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ภาพการแต่งหน้าของตัวละครเอกในเรื่องล่า แถวแรก รุ้ง, ยายรัตน์, รูทเบียร์ แถวสอง ริต้า (Rita Nakyean), คุณนายรัศมี ชลงามแก้ว, แพทย์ แถวสาม พยาบาล, ริท, มธุสร
ที่มา: https://ftp.daradaily.com/news/69802/read

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณาถึงคุณลักษณะของการแต่งหน้าของตัวละครที่มีระดับของความเป็นสื่อที่แตกต่างกันก็สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการกำหนดการรับรู้และบุคลิกลักษณะของตัวละครได้ Mcluhan (1964) (อ้างถึงใน กฤษณ์ ทองเลิศ, 2545) กล่าวว่า สื่อทุกประเภทคือส่วนขยายของมนุษย์และสามารถจะกำหนดบุคลิกของบุคคล

ตลอดจนการก่อให้เกิดรูปแบบของความตระหนักรู้และประสบการณ์ของคนแต่ละคนได้ ผู้เขียนได้สังเกตเห็นว่า ในการจำแนกสื่อนั้นไม่สามารถจัดสื่อในแต่ละประเภทให้เป็นรูปแบบใดแบบหนึ่งได้อย่างถาวรในยุคดิจิทัลหรือยุคหลังสมัยใหม่ เนื่องจากปรากฏการณ์ทางการสื่อสารด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ล้วนจำเป็นต้องการพิจารณาและทำความเข้าใจถึงธรรมชาติและคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภทที่มีระดับความเข้มข้นของการเป็นสื่อร้อนหรือสื่อเย็น โดยลักษณะเช่นนี้มีแตกต่างจากแนวคิดทวินิยม (metaphysical dualism) ของเดส์การ์ตส์ (Descartes) ที่กล่าวว่า สิ่งแท้จริงมีอยู่ 2 สิ่ง คือ จิตและสสาร (Sahakian and Sahakian 1966) ดังนั้นเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลหรือยุคหลังสมัยใหม่สามารถบ่งชี้ให้เห็นว่าธรรมชาติและคุณสมบัติของสื่อมีลักษณะที่เป็นความคลุมเครือทางการสื่อสารที่สามารถผสมผสานระหว่างสื่อร้อนและสื่อเย็นได้ในลักษณะของความไร้ระเบียบ (chaotic) ที่ล้วนแล้วแต่มีการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่อย่างไร้เสถียรภาพ (unsustainable) ได้ตลอดเวลาด้วยตัวของมันเอง สอดคล้องกับ วิสิทธิ์ โพธิวัฒน์ (2545) กล่าวว่า ทฤษฎีไร้ระเบียบที่ปฏิเสธความคิดแบบเส้นตรง ต่อต้านความคิดที่เป็นเหตุเป็นผลอย่างเดียว เพิกถอนสิ่งที่ผูกขาดความถูกต้อง ก้าวเข้ามาสู่การเชื่อมั่นว่าคำตอบของปัญหามีมากกว่าหนึ่ง ยอมรับความหลากหลายของทุกสิ่งทุกอย่าง ยอมรับในสิ่งที่อาจจะไม่ใช่การคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล

ดังนั้นการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” จึงมีธรรมชาติและคุณลักษณะที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างสื่อร้อนและสื่อเย็น ซึ่งมิอาจแยกขาดหรือชี้ชัดเจนลงไปได้ว่ามีคุณสมบัติเป็นสื่อใดสื่อหนึ่งที่เป็นเอกภาพ ดังนั้นการแต่งหน้าของตัวละครจึงมีลักษณะเป็นสื่อลูกผสม ดังที่ Mcluhan (1964) กล่าวว่า สื่อลูกผสม (hybrid media) ได้กล่าวว่า ปรากฏการณ์การผสมผสานกันของสื่อสองสื่อ คือ ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริงเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นสื่อรูปแบบใหม่ที่ได้ถือกำเนิดขึ้น โดยถือเป็นช่วงเวลาของการเป็นอิสระและปลดปล่อยจากสภาวะดั้งเดิมที่สื่อเคยสร้างให้เกิดขึ้นกับผัสสะต่าง ๆ ของคนเรา

2. การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในฐานะ คือ “ตัวสาร”

การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” มีฐานะเป็น “ตัวสาร” สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ทำการสื่อสารที่สวมบทบาทของผู้ส่งสารในที่นี้ คือ ช่างแต่งหน้าที่ได้สร้างตัวสารขึ้นมาเพื่อเป็นตัวกระตุ้นการตีความหมายของผู้ทำการสื่อสารที่สวมบทบาทในฐานะผู้รับสาร ศิริชัย ศิริกายะ, (2558) กล่าวว่า พื้นฐานของตัวสารเกิดจากการประกอบสร้างขึ้นจากการคัดเลือกเครื่องหมายต่าง ๆ มาใช้สร้างความหมายหรือนำเอาเครื่องหมายและสัญญะต่าง ๆ มาผสมรวมกันขึ้นโดยผ่านการจัดการโดยใช้รหัสเพื่อเกิดความหมายขึ้น ดังนั้นการศึกษาการสื่อสารด้วยการแต่งหน้าของตัวละครด้วยเทคนิคพิเศษในฐานะของ

“ตัวสาร (message) หรือตัวบท (text) เพื่อที่จะสร้างความหมายของการแต่งหน้าของตัวละครให้เกิดขึ้น

เมื่อพิจารณาลักษณะการแต่งหน้าเพื่อแสดงบุคลิกลักษณะ (Character Makeup) ในมิติของการเป็นตัวสารหรือตัวบทที่เกิดจากการผสมรวมของเครื่องหมายหรือสัญญะ (sign) ต่าง ๆ ผสมรวมของเครื่องหมายหรือสัญญะต่าง ๆ เช่น โครงสร้างของการแต่งหน้า คือ 1. การรองพื้น 2. การไฮไลท์ 3. การเฉดดิ้ง 4. การทาแป้งฝุ่น 5. การเขียนคิ้ว 6. การปัดมาสคาร่าคิ้ว 7. การเขียนขอบตา 8. การทาอายแชโดว์ 9. การปัดมาสคาร่า 10. การติดขนตาปลอม 11. การปัดแก้ม และ12. การทาปาก และองค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะ คือ สี (Colors) เส้น (Line) รูปทรง (Form) รูปร่าง (Shape) ลักษณะพื้นผิว (Texture) ที่ว่าง (Space) แสงและเงา (Light & Shade)

นอกจากนั้นการแต่งหน้าด้วยเทคนิคพิเศษ (Special Effects Makeup) จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์พิเศษ เช่น เนื้อเทียม (Putty) กาว (spirit gum) เจลาติน (gelatine) น้ำยางพารา (latext) กระดาษชำระ (tissue) สำลี (cotton) หรือน้ำผึ้ง (honey) เป็นต้น ดังนั้นในการประกอบสร้างตัวสารเกิดจากการคัดเลือกเครื่องหมายหรือสัญญะต่าง ๆ มาผสมกัน โดยผ่านการจัดการด้วยการใช้รหัสเพื่อทำให้เกิดความหมายของการแต่งหน้าขึ้นมาการผสมรวมของเครื่องหมายต่าง ๆ

3. จุดบรรจบของความสัมพันธ์ของ “ตัวสื่อ” และ “ตัวสาร” ในปรากฏการณ์การสื่อสารด้วยการแต่งหน้าตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า”

จากปรากฏการณ์การสื่อสารด้วยของการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัลหรือยุคหลังสมัยใหม่ได้ปรากฏให้เห็นว่า การแต่งหน้าที่มีฐานะเป็นตัวสื่อ (medium) หรือช่องทางการสื่อสาร (channel) และตัวสาร (message) ไม่ได้แสดงบทบาทอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีลักษณะตายตัวหรืออยู่นิ่งอยู่กับที่ ที่เคยใช้กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังเช่น แบบจำลองการสื่อสารของ David K.Berlo (1960) ที่ได้ตีพิมพ์ในหนังสือ The Process of Communication (1960) โดยได้กล่าวถึงกระบวนการสื่อสาร คือ S-M-C-R โดยเป็นกระบวนการทางเดียวเชิงเส้นตรง ตามลำดับขั้นตอน ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารดังกล่าวอาจจะไม่สามารถอธิบายปรากฏการสื่อสารในยุคดิจิทัลได้ครอบคลุม

ภาวะหลังสมัยใหม่ที่มีบทบาทต่อการแต่งหน้าของตัวละครเอกในละครเรื่อง “ล่า”

การสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครเอกในละครเรื่อง “ล่า” ได้นำแนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodern) มาใช้ในการสื่อความหมายของการแต่งหน้าตัวละครดังต่อไปนี้

มิติแรก: การประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าตัวละครตามแนวทางสัญญวิทยา

1.1 การใช้สัญลักษณ์ (symbol) เพื่อสื่อความหมายถึงตัวละครที่ตัวละครมธุสรสวมบทบาท

การแต่งหน้าเป็นการสื่อสารในเชิงสัญญวิทยาที่สัญญะหนึ่งสามารถเปลี่ยนแปรสถานะของมันไปสู่อีกเครื่องหมายหรือสัญญะหนึ่ง และกระตุ้นให้เกิดเครื่องหมายหรือสัญญะอื่น ๆ โดยความหมายที่เกิดขึ้นล้วนมีความลื่นไหลต่อเนื่องกันไปอย่างไม่จบสิ้น ในทัศนะของ Peirce ได้แบ่งเครื่องหมายหรือสัญญะออกเป็น 3 ประเภทตามความสัมพันธ์ของสัญญะกับของจริงที่ถูกแทนที่ ได้แก่ 1. สัญรูป (Icon) 2. ดัชนี (Index) และ 3. สัญลักษณ์ (Symbol)

กระบวนการสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” เพื่อสื่อความหมายถึงตัวละครมีลักษณะ คือ การใช้ระบบสัญลักษณ์ (symbol) โดยในการตีความหมายได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวหมายและตัวหมายถึงที่ไม่มีอะไรที่เกี่ยวข้องกัน การแทนความหมายเป็นไปอย่างอิสระหรือตามอำเภอใจ (arbitrary) ซึ่งเกิดจากการตกลงเห็นพ้องของสมาชิกในสังคมวัฒนธรรมเดียวกัน เมื่อพิจารณาว่าการแต่งหน้าของตัวละครที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดของ Peirce สามารถต่อยอดทางความคิดออกไปว่านอกเหนือจากการแต่งหน้าตัวละครดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ (symbol) แล้ว การแต่งหน้าของบางตัวละครยังมีลักษณะเป็นสัญรูป (Icon) ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะ (sign vehical) และความหมายที่เกิดขึ้น (interpretant) โดยมีลักษณะของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก กล่าวคือ การแต่งหน้าของตัวละครเป็นระบบของสัญญะที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงหรือเหมือนกับวัตถุจริงมากที่สุด เมื่อผู้รับสารเห็นก็สามารถถอดรหัสถึงวัตถุ ลักษณะหรือบุคคลได้ สอดคล้องกับที่ กาญจนา แก้วเทพ (2553) กล่าวว่าแม้ว่าจะมีการแบ่งแยกสัญญะออกเป็นประเภทต่าง ๆ แต่สัญญะทั้ง 3 ประเภทนั้นก็มักจะไม่ได้แยกขาดออกจากกันจริง ๆ ในทางปฏิบัติ ในสัญญะหนึ่ง ๆ อาจจะมีการนำเอาประเภทย่อย ๆ ของทั้ง 3 สัญญะมาใช้ร่วมกัน

นอกจากนั้นการแต่งหน้าของตัวละคร “ริต้า (Rita Nakyean)” และตัวละคร “ริท” จึงเป็นการสื่อความหมายด้วยความเสมือนกันของสิ่งสองสิ่งในลักษณะที่เรียกว่าความสมสัณฐาน (Isomorphism) กับสิ่งที่มันอ้างอิงถึงหรือแสดงแทน (referent) Viney (1993) กล่าวว่า Isomorphism หมายถึง มีลักษณะรูปทรงที่เหมือนกัน ในทฤษฎีเกสตัลต์หมายถึง ความเหมือนหรือสอดคล้องกันของโครงสร้างหรือองค์ประกอบระหว่างประสบการณ์และกระบวนการทางสมอง (ชัยชนะ จารุวรรณากร, 2548) ดังนั้นการแต่งหน้าของตัวละครดังกล่าวเป็นระบบสัญรูปที่มีการสมสัณฐานในแง่ของโครงสร้าง (structural Isomorphism) กับลักษณะการแต่งหน้าของตัวละคร ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจว่าการแต่งหน้าคือสิ่งเดียวกับลักษณะบุคคลที่ต้องการอ้างอิงถึง

1.2 การประกอบสร้างความหมายด้วยการใช้ความเป็นคู่ตรงข้าม (binary opposition) เพื่อสื่อความหมายถึงตัวละครที่ตัวละครมธุสรสวมบทบาท

สำหรับการสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครที่ตัวละครมธุสรสวมบทบาทในแต่ละครั้งได้แสดงถึงการเลือกเอาคู่ตรงข้ามระหว่างสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของตัวละครมธุสรกับตัวละครที่สวมบทบาท สำหรับการแต่งหน้าของมธุสรที่สวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นคู่ตรงข้าม โดยช่วยทำให้เราเข้าใจความหมายของการแต่งหน้าของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น ผู้เขียนพินิจต่อไปอีกว่า การสร้างความเป็นคู่ตรงข้ามมีผลต่อการเข้ารหัสและถอดรหัสของการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในบทบาทต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากบทประพันธ์ที่ได้บรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครที่มีหลายมิติ ดังที่ E.M. Forster (อ้างถึงใน พูนสุข ตันพรหม, 2546) ได้แบ่งตัวละครออกเป็น 2 ประเภท ในหนังสือ Aspects of the novel ไว้ว่า ตัวละครหลายมิติ (round character) คือ ตัวละครที่มีลักษณะที่หลากหลาย มีอารมณ์และเหตุจูงใจที่ซับซ้อน แต่ละลักษณะอาจขัดแย้งกันและคาดเดาได้ยาก

มิติที่สอง: การใช้สัมพันธบท (intertextuality) ในการสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า”

2.1 การใช้สัมพันธบทที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน

การสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” เป็นกระบวนการสื่อสารที่ใช้สัมพันธบทหรือการเชื่อมโยงตัวบทที่ตัวบทหลังหรือตัวบทปลายทาง (after text) กับตัวบทก่อนหรือตัวบทต้นทางหน้า (pre-text) โดยการแต่งหน้าของตัวละครที่มธุสรได้สวมบทบาทได้เกิดการเชื่อมโยงตัวบทกับลักษณะการแต่งหน้าของตัวละครเรื่อง “ล่า” ที่ถูกผลิตขึ้นเป็นภาพยนตร์ ในปี พ.ศ. 2520 โดยบริษัท สหมงคลฟิล์ม

และเป็นละครโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2537 โดยบริษัท เอ็กแซ็กท์-ซีเนริโอ เมื่อพิจารณาพบว่า การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรที่สวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ มีลักษณะของสัมพันธบท โดยตัวบทปลายทางได้หยิบยืมลักษณะการแต่งหน้าของตัวละครต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอเป็นภาพยนตร์และละครเรื่อง “ล่า” ในอดีต ซึ่งที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน ในลักษณะเป็นการทิ้งร่องรอย (trace)

ดังนั้นเมื่อตัวละครมธุสรใช้การแต่งหน้าเพื่อสวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ ได้ปรากฏให้เห็นว่า ตัวบทก่อนหน้า (pre-text) ที่ถูกอ้างอิงถึงได้ทิ้งร่องรอยไปยังตัวบทหลังหรือตัวบทปลายทาง (after text) ทำให้เชื่อมโยงความหมายกันได้ โดยผู้รับสารที่สามารถจดจำร่องรอยเดิมที่ปรากฏในตัวบทหลังหรือตัวบทปลายทางจากประสบการณ์และการรับรู้ถึงตัวบทก่อนหน้า ก็สามารถเชื่อมโยงและทำให้เข้าใจเนื้อหาของการแต่งหน้าของตัวละครได้ ซึ่งเป็นความรู้สั่งสม (tacit knowledge) ที่มีภายในตัวบุคคล อันนำไปสู่การตีความเนื้อหาขึ้นมาใหม่ เฉกเช่นที่สัมพันธบทในมุมมองของวรรณกรรม

2.2 การใช้สัมพันธบทที่ปรากฏให้เห็นได้อย่างไม่เห็นชัดเจน

การสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของละครผ่านการเชื่อมโยงตัวบท เมื่อพิจารณาพบได้ใน 2 ลักษณะ คือลักษณะแรก เมื่อตัวละครมธุสรได้แต่งหน้าเพื่อสวมบทบาทต่าง ๆ ได้เกิดการเชื่อมโยงตัวบทกับภาพตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่ถูกนำเสนอผ่านสื่อ ประการที่สอง คือ การแต่งหน้าเกิดขึ้นจากการผสมรวมของเครื่องหมายหรือสัญญะต่าง ๆ เช่น โครงสร้างของการแต่งหน้า องค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะและองค์ประกอบของเทคนิคพิเศษในการแต่งหน้า โดยทำให้เกิดความหมายขึ้น เช่น การแต่งหน้าของตัวละคร “คุณนายรัศมี ชลงามแก้ว” ได้มีการใช้ชุดสัญญะที่ส่งเสริมความหมายซึ่งกันและกัน เช่น การเขียนคิ้วด้วยสีดำที่มีลักษณะเป็นเส้นเฉียงทแยงขึ้น การทาริมฝีปากด้วยลิปสติกสีแดงเนื้อ และการสร้างจมูกใหม่ด้วยเนื้อเทียม (Putty) เพื่อทำให้ปลายจมูกงุ้มเหมือนจมูกเหยี่ยว โดยสัญญะแต่ละตัวจะมีความหมายในตัวของมันเอง และเมื่อประกอบเข้าด้วยกันเป็นการแต่งหน้าก็สามารถสื่อความหมายถึงความคดโกง ความเหี้ยมและอำมหิต ในการตีความผู้รับสารจึงจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (association) โดยต้องมีคู่ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะส่วนย่อยและส่วนรวมผสานเข้าด้วยกัน

มิติที่สาม: การผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้วยการแต่งหน้าตัวละครเอกในละครเรื่อง ล่า

การผลิตซ้ำภาพตัวแทนด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” เกิดจากการสร้างความหมายผ่านกระบวนการทางความคิดของผู้ส่งสาร โดยผู้ส่งสารในที่นี้อาจหมายถึง ช่างแต่งหน้า ผู้ผลิต ผู้กำกับ หรือผู้สร้างละคร ฯลฯ ทั้งนี้ในเวลาเดียวกันช่างแต่งหน้าก็สวมบทบาทเป็นผู้ทำการสื่อสารที่สามารถ การประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าตัวละครซึ่งเป็นการสะท้อนความเป็นจริงจากความคิด ค่านิยม คติความเชื่อหรืออคติทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม

Graeme Burton (2002) (อ้างถึงใน ปิยนันท์ พัชรสำราญเดช, 2548) กล่าวว่า ภาพตัวแทนที่เกิดขึ้นนั้นมีระดับความแตกต่างกันโดยแบ่งระดับได้ดังนี้ มิติแรก คือ ภาพแบบฉบับ (type) เป็นภาพที่ปรากฏในสื่อมวลชนทั่ว ๆ ไป ที่ระลึกถึงคุณลักษณะของบุคลิกต่าง ๆ ได้ อาจไม่ได้ถูกนำเสนอซ้ำ ๆ เป็นเวลานานหลายปีและไม่ได้หยั่งรากลงไปในการรับรู้ของคนทั่วไป มิติที่สองภาพ คือ ภาพตายตัว (stereotype) เป็นภาพตัวแทนที่ถูกนำเสนออย่างซ้ำ ๆ ในสื่อเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ระลึกได้ถึงคุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะที่เป็นประจำที่โดนเด่นของกลุ่มคนได้ และมิติสุดท้าย คือ ภาพต้นแบบ (archetype) เป็นภาพตัวแทนที่มีความเข้มข้นมากที่สุด โดยมีความเกี่ยวโยงกับความเชื่อการให้คุณค่า อคติและได้หยั่งรากลึกลงไปในวัฒนธรรม ดังนั้นการแต่งหน้าจึงเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างภาพตัวแทนของตัวละครให้เกิดความชัดเจนขึ้นในละครเรื่อง “ล่า” โดยมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1. การแต่งหน้าได้เสริมสร้างและเติมเต็มความหมายของตัวละคร “มธุสร” และ “ยายรัตน์” ในลักษณะของภาพแบบฉบับ (Types) 2. การแต่งหน้าเพื่อเสริมสร้างและเติมเต็มความหมายของตัวละคร “รูทเบียร์” “แพทย์” “พยาบาล” “รุ้ง” และ “ริต้า (Rita Nakyean)” ในลักษณะของภาพตายตัว (Stereotypes) และ 3. การแต่งหน้าเพื่อเสริมสร้างและเติมเต็มความหมายของตัวละคร “คุณนายรัศมี ชลงามแก้ว” และ “ริท” ในลักษณะของภาพต้นแบบ (archetype)

มิติที่สี่: การยุบรวมความหมาย (implosion of meaning)

4.1 การยุบความหมายระหว่างความเป็นมธุสรและความเป็นตัวละครอื่น ๆ ที่ลักษณะการแต่งหน้าได้เชื่อมโยงถึง

การประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรที่สวมบทบาทเป็นตัวละครต่าง ๆ เป็นการยุบรวมความหมาย (implosion of meaning) ในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป Geneviève Rail (1998) กล่าวว่า การยุบรวมความหมายนั้นอาจเป็น

ผลมาจากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทในลักษณะของสัมพันธบทหรือการเชื่อมโยงตัวบททางการสื่อสาร โดยการยุบรวมความหมาย คือ การผสมรวมลักษณะของสิ่งที่มีความแตกต่างกันเอามารวมกันไว้ในตัวบท โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

ในมิตินี้สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อตัวละครมธุสรได้ทำการแต่งหน้าเพื่อสวมบทบาทเป็นตัวละคร “รุ้ง” ที่มีสถานภาพและบทบาทเป็น “นักเต้นสาวโคโยตี้” ในสถานเริงรมย์ผับหรือบาร์ และตัวละคร “ริต้า (Rita Nakyean)” ที่มีสถานภาพและบทบาทเป็น “โสเภณี” ในสถานที่ท่องเที่ยวกลางคืนในย่านพัฒน์พงศ์ พัทยาหรือภูเก็ต ได้เกิดภาวะการยุบความหมายขึ้นระหว่างในการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรกับตัวละคร “รุ้ง” และตัวละคร “ริต้า (Rita Nakyean)” หากพินิจแล้วพบว่า การสื่อสารด้วยการแต่งหน้าตัวละครดังกล่าวเป็นการยุบรวมความหมายของสื่อหลายประเภทเข้าด้วยกัน ฉะนั้นการรับรู้และการตีความถึงความเป็น “นักเต้นสาวโคโยตี้” และ “โสเภณี” จึงต้องอาศัยประสบการณ์ร่วมของผู้รับสารที่มาจากการรับภาพตัวแทนลักษณะการแต่งหน้าของตัวละครจากละครเรื่องอื่น ๆ ที่มีบทบาทใกล้เคียงกับตัวละครดังกล่าวหรือภาพจากการผลิตซ้ำของตัวละครเดิมที่เกิดขึ้น

ดังนั้นการแต่งหน้าของตัวละครในละครเรื่อง “ล่า” ในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นการสร้างเหตุการณ์เทียม (pseudo-events) จึงเป็นการถ่ายทอดความหมายและทำให้ตัวละครกลับมามีชื่อเสียงและกลายเป็นที่รู้จักของผู้ชมละคร สอดคล้องกับ ทั้งนี้การแต่งหน้าของตัวละครที่มธุสรได้สวมบทบาททั้งหมดในเชิงมายาคติที่แฝงอยู่ในสังคมวัฒนธรรมและมีผลกระทบต่อประสบการณ์ของผู้รับสาร คือ เพื่อสื่อความหมายถึงความอดทน มุมานะ และบากบั่น

4.2 การยุบรวมความหมายระหว่างโลกแห่งความจริงและโลกแห่งจินตนาการ

การสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ล้วนมาจากการทำเทียมหรือการลอกเลียนแบบ (simulation) ด้วยการยุบรวมความหมายของโลกแก่งความจริงและโลกแห่งจินตนาการ โดยการแต่งหน้าได้เกิดจากการทำเทียมหรือการลอกเลียน (simulation) ที่มีการผสมผสานระหว่างภาพการแต่งหน้าเชื่อมโยงกับจินตนาการจนกลายเป็นภาพนิมิต (simulacrum) ซึ่งเป็นการลอกเลียนที่ทำให้ภาพแห่งความจริงพร่าเลือนจนอยู่ในลักษณะของการลอกเลียนที่ไม่มีตัวต้นฉบับจริง (copies without original) ฉะนั้นเมื่อตัวละครมธุสรใช้การแต่งหน้าเพื่อสวมบทบาทต่าง ๆ จึงได้กลายเป็นความจริงเสมือนหรือความจริงเชิงสมมุติ (hyperreality)

มิติที่ห้า: การปะติดปะต่อ (Collage)

5.1 การปะติดปะต่อในการแต่งหน้าระหว่างโครงสร้างของการแต่งหน้าและองค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะ

แนวคิดเรื่องการปะติดปะต่อ (Collage) ถูกนำเอามาประยุกต์ใช้ในการสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” โดยการปะติดปะต่อจากการแต่งหน้าของตัวละครจึงเป็นการยุบรวมความหมายต่าง ๆ (implosion of meaning) ซึ่งประกอบไปด้วยการใช้เครื่องหมายหรือสัญญะต่าง ๆ (sign) และรหัส (code) ถือเป็นการสื่อสารความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และจินตนาการ เป็นการเพิ่มศักยภาพของสื่อในการเชื่อมโยงเปิดโอกาส และกระตุ้นความสนใจให้ผู้รับสารได้มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ผ่านประสบการณ์ อันนำไปสู่สุนทรียภาพได้ ทั้งนี้การปะติดปะต่อด้วยการแต่งหน้าของตัวละครต่าง ๆ ที่มธุสรสวมบทบาทจึงไม่ได้มีสูตรสำเร็จที่ตายตัวในการแต่งหน้า โดยได้ทำให้เกิดความคลุมเครือและความไม่ชัดเจน อันนำไปสู่ความอิสระในการตีความได้อย่างหลากหลาย

5.2 การปะติดปะต่อระหว่างการแต่งหน้า ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ

เมื่อพิจารณาว่าการแต่งหน้าของตัวละครมีฐานะเป็นตัวบท (text) ที่สามารถสร้างความหมายได้ด้วยตัวของมันเอง ทว่าการสื่อความหมายของตัวละครต่าง ๆ ที่มธุสรเข้าไปสวมบทบาทในสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในเรื่อง ไม่สามารถใช้การแต่งหน้าเพียงอย่างเดียว ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยตัวบทอื่น ๆ ที่เข้ามาช่วยเสริมสร้างความสมบูรณ์และความชัดเจนให้แก่ตัวละคร นั่นคือ ตัวบทร่วม (co-text) เช่น ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ ที่เข้ามาช่วยกำกับความหมาย (anchorage) ของตัวละครให้เกิดความชัดเจนขึ้น

มิติสุดท้าย: การรื้อสร้างความหมาย (deconstruction)

การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” เป็นการรื้อสร้างความหมายของตัวละครด้วยการแปลงรูปหรือการข้ามผ่านการสื่อสาร (Trans-communication) ด้วยการแต่งหน้าจากตัวละคร “มธุสร” ไปสวมบทบาทของตัวละครรูทเบียร์, แพทย์, พยาบาล, รุ้ง, ยายรัตน์, คุณนายรัศมี ชลงามแก้ว, ริต้า (Rita Nakyean) และริท โดยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรที่สวมบทตัวละครต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์แวดล้อม (context) ของละครเรื่อง “ล่า” มีลักษณะเป็นการรื้อถอน (deconstruction) ความหมายจากปูมหลัง (background) ของตัวละครของมธุสรที่ถูกทำร้ายอย่างรุนแรง แล้วได้ประกอบสร้าง (reconstruction) ตัวตนใหม่ด้วยการแต่งหน้า ให้กลายเป็นผู้อัตลักษณ์ที่หลากหลายและ

ตายตัว ซึ่งการแต่งหน้าได้ช่วยเสริมสร้างพลัง (empower) แก่ตัวละครให้มีพลวัติแห่งการเคลื่อนไหวและสามารถสื่อความหมายได้อย่างหลากหลายในโลกของละคร

ดังนั้นการแต่งหน้าจึงช่วยแสดงให้เห็นถึงตัวตน (self) ของการสื่อสารของผู้ทำการสื่อสาร (ดูรายละเอียดเพิ่มเติม holquist Michael, 1990) ที่สามารถสื่อความหมายได้ตามสถานภาพ บทบาท และบริบทที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งส่งผลทำให้ตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” มีอัตลักษณ์ที่ไม่ชัดเจนในยุคดิจิทัล เฉกเช่นที่ (ศิริชัย ศิริกายะ, 2558) กล่าวว่า ความมีตัวตน (self) ของตัวผู้ทำการสื่อสารเองซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ที่ไม่มีความชัดเจน ตัวตนในนี้พิจารณาจากบทบาทที่แสดงออกมาเท่านั้น และสามารถแสดงออกมาได้หลายบทบาทในเวลาเดียวกันอันเป็นที่ยอมรับกันได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในแต่ละสถานการณ์ของละครที่ตัวละครดำเนินอยู่แสดงเห็นถึงตัวตนของการสื่อสารที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป

สรุป

การแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวสื่อและตัวสาร โดยเมื่อเกิดการแต่งหน้าขึ้นจึงทำให้ใบหน้าที่มีฐานะเป็นสื่อเดิมกลายไปเป็นสารในสื่อการแต่งหน้าที่เป็นสื่อตัวใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น สำหรับวิธีการประกอบสร้างความหมายด้วยการแต่งหน้าของตัวละครมธุสรในละครเรื่อง “ล่า” ได้มีการผสมรวมแนวคิดหลังสมัยใหม่ เพื่อทำให้เข้าใจความหมายของการแต่งหน้าตัวละครได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน โดยได้แสดงให้เห็นการดำรงอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งจนกลายเป็นการยอมรับถึงสายสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีระดับของการกำหนดความหมายของการแต่งหน้าของตัวละครที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น ตรรกะวิทยาของเฮเกล (Hegel) โดยใช้แคลคูลัสข้อความด้วยหลักเหตุผลแบบ “A และ not- A” ที่สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งล้วนเป็นสิ่งที่มีระดับ (degree) ที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์จำกัด.

_____. (2553). *แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กฤษณ์ ทองเลิศ. (2554). *การผสานรูปแบบ การสื่อความหมายและจินตสาระของผู้รับสารเป้าหมาย ที่มีต่องานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยชนะ จารุวรรณากร. (2548). *การสร้างสรรค์ภาพถ่ายสิ่งพิมพ์โฆษณาสินค้าโดยอาศัยทฤษฎีเกสตัลต์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานฤมิตศิลป์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิธิดา แสงสิงแก้ว และนันทิยา ดวงภุมเมศ. (2563). แนวทางการสร้างสังคมเท่าทันสื่อสารสนเทศ และดิจิทัล:เมื่อ “เมืองทั่วถึง” เป็นได้ทั้ง “สื่อ” และ “สาร” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง. *วารสารศาสตร์*, 13(1), 135-159.

ปิยนันท์ พัชรสำราญเดช. (2548). *การถอดรหัสภาพตัวแทนจากภาพยนตร์และการ์ตูนทางโทรทัศน์ของเด็กปฐมวัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พูนสุข ตันพรหม. (2546). *เล่าเรื่อง เรื่องเล่า*. กรุงเทพฯ: มิ่งขวัญ.

วิรยาพร กมลธรรม. (2560). *ความรุนแรงที่ปรากฏในสื่อ กรณีศึกษา ละครโทรทัศน์เรื่อง “ล่า 2017”*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ศิริชัย ศิริกายะ. (2558). แบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 13(15), 8-13.

Holquist, M. (1990). *Dialogism: Bakhtin and his world* (2nd Edition) . London: Routledge.

McKee, P. (1948). *The teaching of reading in the elementary school*. Boston: Houghton Mifflin.

McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. New York: McGraw-Hill.

Rail, G. (1998) . *Sport and Postmodern Times*. New York: State University of New York Press.

Sahakian, W., & Sahakian, M. (1966). *Ideas of great philosophers*. New York: Barnes & Noble.

Shaw, H. (1973). *A Complete Course in Freshman English* (7th ed). New York: Harper and Row.